

Rafał Dmowski, Michał Jerzy Chromiński

Udział 22. Pułku Piechoty z Siedlec w wypadkach majowych 1926 roku : część II

Niepodległość i Pamięć 23/4 (56), 93-124

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rafał Dmowski

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Michał Jerzy Chromiński

Wojskowe Biuro Historyczne

Udział 22. Pułku Piechoty z Siedlec w wypadkach majowych 1926 roku. Część II

Słowa kluczowe

Polska 1918–1939, przewrót majowy 1926 r., Wojsko Polskie, 22. pułk piechoty

Streszczenie

W maju bieżącego roku obchodziliśmy okrągłą, 90. rocznicę wydarzeń wojskowego puczu (nazywanego potocznie wypadkami majowymi, zamachem majowym lub też przewrotem majowym) przeprowadzonego w maju 1926 r. w Warszawie przez marszałka Józefa Piłsudskiego. Celem niniejszego artykułu jest uporządkowanie i przedstawienie informacji o działaniach 22. pp w maju 1926 r. znajdujących się w archiwach i rozsianych po różnych publikacjach, jak również ukazanie wyników własnych badań źródłowych autorów niniejszej pracy, dotyczących tego tematu. Tekst podzielono na dwie części. W prezentowanej poniżej części drugiej omówiono działania 22. pp w stolicy w dniach 13–16 maja 1926 r., służbę garnizonową 22. pp w Warszawie i udział jednostki w ceremonii zaprzysiężenia prezydenta Ignacego Mościckiego, a także bilans udziału pułku w przewrocie.

3. Udział 22. Pułku Piechoty w walkach na ulicach Warszawy c.d.¹

W dniu 13 maja 1926 roku, pomiędzy godzinami 4.00 a 5.00 rano 22. pp otrzymał rozkaz posuwania się marszrutą Aleje Ujazdowskie – Mokotów – plac Trzech Krzyży – Aleje Jerozolimskie – Marszałkowska. Ok. godziny 5.30 dowódca pułku wezwał do siebie kpt. Pichetę, któremu przedstawił stojącego obok ppłk. Tadeusza Frank-Wiszniewskiego. Oficer ten przybył z rozkazem natarcia na Belweder i w tym celu płk Krok-Paszkowski podporządkował mu III batalion swojego pułku. Kolumna złożona z I batalionu idącego na przodzie oraz III batalionu, wraz z dowódcą i sztabem, posuwała się ulicami: Szpitalną, placem Napoleona (plac Warecki), Bracką i dalej aż do placu Trzech Krzyży. Kpt. Picheta zarządził w podległym mu III batalionie marsz ubezpieczony, gdzie na szpicy była 8. kompania por. Kirkina, następnie 7. kompania kpt. Nadrowskiego, a za nią 9. kompania por. Dokalskiego. Przy każdej kompanii znajdował się pluton ckm. 8. kompania ruszyła pojedynczo, idąc po obu stronach ulicy, a dalej pozostałe kompanie pod dowództwem kpt. Jędrucha, idące dwójkami po obu stronach ulicy w odległości ok. 100 m od siebie. Tuż za szpicą maszerował dowódca III batalionu wraz z ppłk. Frank-Wiszniewskim i por. Kirkinem. Na wysokości Alei Jerozolimskich do 22. pp dołączyli podchorążowie z Oficerskiej Szkoły Sanitarnej. W trakcie przemieszczania się w stronę kolumny zostały oddane pojedyncze strzały z bocznych ulic i dachów, choć były i milsze momenty, jak np. zachowanie się pracowników cukierni Szwajcarskiej (dawniej Starorypińskiego), u zbiegu ulic Chmielnej i Szpitalnej, którzy wynieśli żołnierzom kilka wiader białej kawy i kosz bułek. Gest ten, oprócz praktycznego, miał także duże znaczenie, podnosił bowiem morale żołnierzy. W trakcie marszu kpt. Picheta dowiedział się, że jego III batalion, wspierając natarcie główne idące wzdłuż Alei Ujazdowskich, ma zaatakować wzdłuż ulicy Koszykowej, na kawiarnię „Łobzowiankę”. Linia frontu 22. pp przebiegała od placu Trzech Krzyży do placu Zbawiciela i gmachu MSWojsk. Przed wejściem w ulicę Koszykową

¹ Sprostowanie: w części pierwszej artykułu błędnie podano w przypisach i w bibliografii tytuł artykułu M.J. Chromińskiego ze „Szkieców Podlaskich” 2009–2010, z. 17–18, s. 71–91 – jest: *Zarys historii 22. pułku piechoty ochotniczej z Siedlec*, powinno być: *Zarys historii 222. pułku piechoty ochotniczej z Siedlec*.

kpt. Picheta zatrzymał swój batalion wydając rozkaz – 8. kompania por. Kirkina w dotychczasowym ugrupowaniu miała poruszać się ulicą Koszykową w celu zajęcia „Łobzowianki” i nawiązania kontaktu z natarciem posuwającym się Alejami Ujazdowskimi. 7. kompania kpt. Nadrowskiego miała obsadzić domy przy ulicy Mokotowskiej od ulicy Koszykowej do placu Zbawiciela oraz nawiązać łączność z MSWojsk. 9. kompania por. Dokalskiego wraz z kpt. Jędruchem miała stanąć na ulicy Koszykowej przed skrzyżowaniem z ulicą Mokotowską. Natarcie dwóch kompanii 22. pp, wspartych dwoma działami poprowadził ppłk Frank-Wiszniewski².

Idący na czele kolumny I batalion 22. pp doszedłszy do Alei Ujazdowskich napotkał silne punkty oporu podchorążych OSP, które obszedł ulicą Mokotowską atakując ich tyły i nacierając na gmach MSWojsk., w którym przebywał m.in. gen. Felicjan Sławoj Składkowski. Siedleccy żołnierze atakowali wyjście z budynku przy pomocy rzucanych granatów, a strona przeciwna wycofywała się na tyły, na duże niezabudowane podwórze. Ulicą Koszykową wraz z 8. kompanią podążał kpt. Picheta, z kolei na szpicy szedł ppłk Frank-Wiszniewski. Gdy dowódca III batalionu doszedł wraz z plutonem straży przedniej do ulicy Natolińskiej, rozległy się strzały od Alei Ujazdowskich³. Kpt. Picheta wspominał:

(...) zobaczyłem pułkownika padającego na chodnik po prawej stronie ulicy i dwóch żołnierzy idących za nim, wskakujących w bramę domu. Inni dwaj po lewej stronie, gdzie nie było domów a wysoki na około 2 metry mur z furtką wgłębioną w mur „przykleili się do tej furtki”⁴.

² *Relacja gen. Henryka Krok-Paszkowskiego*, [w:] *Przewrót majowy 1926 r. w relacjach świadków i uczestników. Materiały Instytutu Józefa Piłsudskiego*. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył A. Adamczyk, Londyn–Piotrków Trybunalski 2003, s. 99–100; *Relacja płk. Henryka Pichety*, [w:] *Przewrót majowy 1926 r. w relacjach świadków i uczestników. Materiały Instytutu Józefa Piłsudskiego*. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył A. Adamczyk, Londyn–Piotrków Trybunalski 2003, s. 140; A. Garlicki, P. Stawecki, *Przewrót wojskowy w Polsce w 1926 r. Wybór dokumentów*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” (dalej: WPH) 1978, nr 1, s. 255; A. Garlicki, *Józef Piłsudski 1867–1935*, Warszawa 1988, s. 522; A. Czubiński, *Przewrót majowy 1926 roku*, Warszawa 1989, s. 180.

³ *Relacja gen. Henryka Krok-Paszkowskiego...*, op. cit., s. 100.

⁴ Cytat za: *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 140–141.

Kpt. Picheta wraz z plutonem schronił się w ulicę Natolińską. Wychylając się zza węgła zauważył, że wylot ulicy Koszykowej na Aleje Ujazdowskie był przegrodzony okopem, z którego, przy jakimkolwiek ruchu jego żołnierzy, docierał ogień. Czujka żołnierzy z bramy doniosła, że ppłk Frank-Wiszniewski został zabity, a jeden z nich został ranny w ramię i był opatrywany przez jakiegoś cywila. Zwłoki ppłk. Frank-Wiszniewskiego zostały wciągnięte w bramę. Kpt. Picheta rozkazał załadować ckm i wysunawszy się zza węgła otworzyć ogień do okopu. Po oddanej serii z ckm ogień w okopie ucichł. Wykorzystując sprzyjającą okazję dowódca III batalionu rozkazał dwóm żołnierzom z przeciwnej strony ulicy wyłamać furtkę i sprawdzić sytuację w ogrodzie. Ten okazał się być pusty, tak więc pod osłoną kolejnej serii z ckm-u, przedostała się do niego sekcja z zadaniem rozpoznania i ubezpieczenia kompanii. Czujka pozostająca w bramie miała przedostać się podwórzami do ulicy Natolińskiej i dołączyć do plutonu. Kpt. Picheta, słysząc odgłosy broni ręcznej i maszynowej dobiegające z rejonu placu Trzech Krzyży, pozostawił na miejscu pluton z zadaniem trzymania pod ogniem ulicy Koszykowej i stanowiska wrogiego ckm-u, a sam wycofał się do reszty III batalionu na ulicę Mokotowską. Nakazał podoficerowi odnaleźć płk. Krok-Paszkowskiego w SG lub w Komendzie Miasta i wręczyć mu meldunek. Podoficer powierzone zadanie wykonał bardzo szybko, ponieważ drogę odbył taksówką, za którą warszawski taksówkarz nie wziął zapłaty. Meldunek oddał gen. Orlicz-Dreszerowi w Komendzie Miasta, a do dowódcy III batalionu przywiózł rozkaz trwania na miejscu. W miejsce poległego ppłk. Frank-Wiszniewskiego na dowódcę III batalionu 22. pp przydzielony został płk Kmicic-Skrzyński. W międzyczasie dotarła tragiczna wiadomość o śmierci dowódcy 7. kompanii – kpt. Nadrowskiego, który został zastrzelony pojedynczym strzałem z okna gmachu MSWojsk. gdy przechodził przez plac Zbawiciela. Na tym samym placu do 22. pp na ochotnika zgłosił się por. Kazimierz Różański, który był kolegą kpt. Pichety z okresu wspólnych walk w Legionach Polskich. Por. Różański został przydzielony do 7. kompanii⁵. Kpr. Jaroszuk z 1. kompanii I batalionu 22. pp wspominał po latach:

⁵ *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 141–142; A. Garlicki, *Z Sulejówka do Belwederu*, Warszawa 1990, s. 32; idem, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 522–523.

Bratobójczą walkę toczyli ze sobą żołnierze ze Szkoły Podchorążych z 5 kompanią strzelców i naszą 2 kompanią ckm [3. kompania ckm z III batalionu 22. pp – przyp. autorów]. Zginął wówczas dowódca tej ostatniej – kapitan Nadrowski. Ujrzałem też następnych zabitych. Przy karabinie maszynowym leżał nieżywy strzelec [Bolesław – przyp. autorów] Kawalek, obok siedział jęcząc ranny sierżant [Michał – przyp. autorów] Kosiorek. Natychmiast zająłem obok nich stanowisko, przylegając całym ciałem do bruku ulicy. Wtedy podchorążowie poderwali się do ataku, lecz celny ogień prowadzony przez naszą kompanię powstrzymał ich natarcie i cofnęli się w nieładzie. Widząc powstałe w ich szeregach zamieszanie, przeszliśmy do kontrataku i zajęliśmy opuszczony budynek szkoły⁶.

Po odmaszerowaniu III batalionu dowódca I batalionu kpt. Janowski otrzymał rozkaz wzmocnienia załogi MSWojsk. Oddział wyruszył ulicą Marszałkowską, dalej ulicą Bracką, placem Trzech Krzyży do placu Zbawiciela, gdzie po drodze minął III batalion. O godzinie 9.00 kpt. de Tramecourt wszedł do gmachu MSWojsk., przedarł się na II piętro i zameldował się gen. Felicjanowi Sławojowi Składkowskiemu. Tuż za nim do budynku weszła 2. kompania por. Ptaszyńskiego i zajęła parter. Powstał wówczas swoisty „przekładaniec”, bowiem parter i II piętro gmachu obsadzone były przez piłsudczyków, a I piętro przez podchorążych z OSP. Przybyły oddział 22. pp zluzował obsadę oficerską MSWojsk. Zaistniała sytuacja trwała od godziny 10.00 do 15.00, kiedy to kpt. Picheta otrzymał rozkaz z Komendy Miasta wycofania się do Ogrodu Saskiego. Rozkaz został przekazany kpt. Janowskiemu, a obydwa bataliony 22. pp wyruszyły marszem ubezpieczonym, przechodząc mocno obsadzoną linię frontu w Alejach Jerozolimskich. W Ogrodzie Saskim dowódcy batalionów zameldowali się dowódcy pułku. Płk Krok-Paszkowski powiadomił oficerów o niepowodzeniu natarcia, wynikającym z przewagi sił rządowych. Powstrzymane zostało przeciwnatarcie strony przeciwnej, a sytuacja była opanowana. Będąc w Ogrodzie Saskim żołnierze 22. pp otrzymali z kuchni polowej racje żywnościowe. W trakcie spożywania posiłku zatrąbiono na alarm, a żołnierzy załadowano na samochody i ul. Marszałkowską przewieziono na plac Zbawiciela. Siedlecki pułk piechoty przeszedł

⁶ Cytat za: <http://www.wsokolowie.pl/relacja-ksawerego-jaroszuka-maj-1926.html> [dostęp: 18.05.2010].

do odwodu w rejon budynku Poczty Głównej i tam III batalion spędził noc. Jeszcze przed wieczorem gen. Orlicz-Dreszer wydał rozkaz operacyjny, organizujący na noc front bojowy. Dowódcą oddziałów w pierwszej linii został wyznaczony dowódca piechoty dywizyjnej 9. DP – płk Sikorski. W nocy z 13 na 14 maja gen. Orlicz-Dreszer wydał kolejny rozkaz operacyjny, który dotyczył natarcia w dniu 14 maja. Zarządzone ono zostało w mieście dla piechoty na całym froncie pod rozkazami płk. Sikorskiego⁷. Początkowo Piłsudski planował nocne natarcie, lecz wobec opóźnienia przybywających oddziałów wojska z Wilna przesunął je na godz. 5.00 rano następnego dnia⁸.

Pomiędzy godziną 18.00 a 20.00 22. pp został zaatakowany przez kompanię wojsk z Wielkopolski, która została odparta⁹. Podoficer 1. kompanii I batalionu 22 pp – kpr. Jaroszuk, tak wspominał noc z 13 na 14 maja:

Po północy ruszyliśmy dalej ul. Marszałkowską do Siekierek. Akcją dowodził kapitan Janowski. Z jego rozkazu wraz ze swoją drużyną posuwałem się pierwszy i gasiłem światło na latarniach. Rychło natrafiiliśmy na czujkę strony przeciwnej. Jednego zgarnęliśmy, drugi uszedł. Okazało się, że byli to żołnierze z 56 pp z poznańskiego, który został wierny rządowi. Po przekazaniu jeńca zbliżyliśmy się ostrożnie pod same ich okopy. Zajęliśmy stanowiska ogniowe i na polecenie oficera rozpoczęliśmy ostrzał. Potem ruszyło natarcie. Na szczęście do walki wręcz nie doszło, bo okopy okazały się opuszczone. Widać było że tamci uciekali w popłochu, bo porzucili karabin maszynowy, amunicję i plecaki. Umocnienia były nasze¹⁰.

Jako pewną ciekawostkę warto wspomnieć, iż 13 maja w zajęтым przez piłsudczyków gmachu Komendy Miasta podjęto nieudany

⁷ *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 142; A. Garlicki, P. Stawecki, *Przewrót wojskowy...*, op. cit., WPH, 1978, nr 1, s. 248, 255–256; A. Czubiński, op. cit., s. 180, 183; <http://www.wsokolowie.pl/relacja-ksawerego-jaroszuka-maj-1926.html> [dostęp: 18.05.2010].

⁸ Za: A. Garlicki, *Z Sulejówka...*, op. cit., s. 38.

⁹ *12 do 16 maja 1926 r. w Warszawie. Przebieg tragicznych wypadków na podstawie komunikatów oficjalnych, prasy i spostrzeżeń świadków*, Warszawa 1926, s. 16.

¹⁰ Cytat za: <http://www.wsokolowie.pl/relacja-ksawerego-jaroszuka-maj-1926.html> [dostęp: 18.05.2010].

zamiar sformowania kompanii ochotniczej złożonej z cywilów, w większości członków Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS). Jeden z osobistych adiutantów Piłsudskiego – kpt. Mieczysław Ernest Hampl, wyznaczył na szefa-organizatora tejże kompanii członka warszawskiego Okręgowego Komitetu Robotniczego PPS i zarazem byłego żołnierza-ochotnika 222. pułku piechoty ochotniczej z Siedlec z wojny polsko-bolszewickiej 1920 roku – Józefa Tadeusza Mieszkowskiego¹¹.

Członkowie PPS popierali Piłsudskiego, ponieważ poprzednie prawicowe rządy pogorszyły i tak trudną sytuację ekonomiczną robotników. Szczególnie mocne poparcie marszałek miał w kolejarzach, którym poprzednie władze zmniejszyły pensje oraz ograniczyły zatrudnienie na kolei. 12 maja, ok. godziny 23.00 Piłsudski spotkał się z przewodniczącym Zarządu Głównego Związku Zawodowego Kolejarzy – Adamem Kuryłowiczem i omówił z nim plan akcji powstrzymywania transportów zmierzających na pomoc rządowi. Na skutek obrad Centralnego Komitetu Wykonawczego PPS w dniu 13 maja oraz ogłoszonego przez kolejarzy strajku, wieczorem tego samego dnia PPS ogłosiła wezwanie do natychmiastowego podjęcia strajku powszechnego. Strajkujący kolejarze popierający Piłsudskiego, wypełniając instrukcje telegraficzne ze sztabu Bartla w ministerstwie kolei, kierowali zmierzające do Warszawy pociągi z wojskiem wiernym Witosowi na bocznice. Zrywali również tory i psuli zwrotnice na szlakach kolejowych wiodących do stolicy. Z kolei pociągi z wojskiem wiernym marszałkowi przepuszczano prosto na warszawski Dworzec Główny. To m.in. dzięki pomocy kolejarzy rankiem 14 maja Piłsudski miał do dyspozycji ponad 15 pułków piechoty, podczas gdy strona rządowa tylko 5, które były zmęczone i słabo zaopatrzone¹².

13 maja Piłsudski podjął kolejne próby mediacyjne. Wezwał na Dworzec Wileński redaktora Stanisława Cata-Mackiewicza, któremu

¹¹ J.T. Mieszkowski, *Wspomnienia dziennikarza socjalisty*, Warszawa 1971, s. 316–317, 321–322. Szerzej o 222. pp ochotniczej w: M.J. Chromiński, *Zarys historii 222. pułku piechoty ochotniczej z Siedlec*, „Szkice Podlaskie” 2009–2010, z. 17–18.

¹² Za: R.M. Watt, *Gorzka chwala, Polska i jej los 1918–1939*, Warszawa 2011, s. 206–207; A. Czubiński, op. cit., s. 176, 182, 186; A. Garlicki, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 519–520; „Gazeta Świąteczna”, 16 maja 1926, dodatek nadzwyczajny, s. 3.

zapropował zorganizowanie komitetu w celu rokowań z rządem, lecz wobec niechęci ks. kardynała Aleksandra Kakowskiego komitetu nie utworzono. Kolejną próbą była misja generałów Lucjana Żeligowskiego, Stefana Majewskiego i Aleksandra Osińskiego, którzy wieczorem przeszli linię frontu i przybyli do Belwederu, lecz po rozmowie prezydenta Wojciechowskiego z gen. Żeligowskim i ona zakończyła się niepowodzeniem¹³.

14 maja 22. pp został przesunięty na linię frontu. I batalion jako zadanie miał zająć odcinek plac Trzech Krzyży – Aleje Ujazdowskie i gmach Sejmu. III batalion miał trwać u wylotu ulicy Brackiej na plac Trzech Krzyży. Przed wyruszeniem batalionów płk Krok-Paszkowski zaznajomił zebranych oficerów pułku z sytuacją ogólną. Piłsudski miał przystąpić do decydującego działania przy pomocy nacierających dwóch skrzydeł. Lewe, złożone z 1. p. szwol., 13. pp i 1. DP Leg., miało nacierać po osi ulicą Czerniakowską na koszary 1. p. szwol. Wzdłuż prawego brzegu Wisły w kierunku na Miedzeszyn miały nacierać 1. pp i 11. p.uł. Z kolei prawe skrzydło tworzyły oddziały, które miały posuwać się ul. Towarową na Mokotów i lotnisko – 21. i 37. pp oraz 3. DP Leg. W centrum miasta miała operować grupa komendanta siedleckiego garnizonu – płk. Sikorskiego. Ulicą Marszałkowską posuwać się miał 36. pp Legii Akademickiej, w kierunku placu Zbawiciela i placu Unii Lubelskiej Batalion Manewrowy, z kolei Nowym Światem w kierunku Alei Ujazdowskich, w celu zajęcia gmachu Szkoły Podchorążych nacierać miał 22. pp, wykorzystując przy okazji postępy natarcia 4. pp Leg. Wykonując zadanie I batalion ugrupował się wokół placu Trzech Krzyży i obsadził gmach Sejmu. Wydzielony pluton batalionu otrzymał zadanie posuwania się wraz z natarciem ulicą Mokotowską i jednoczesne utrzymywanie łączności z 36. pp LA. III batalion rozłokował się w kolejnych bramach i podwórzach¹⁴.

¹³ A. Garlicki, *Z Sulejówka...*, op. cit., s. 37; idem, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 525–526; A. Czubiński, op. cit., s. 182. A. Skrzypek, *Zamachy stanu w Polsce XX wieku*, Warszawa 2014, s. 52.

¹⁴ *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 142–143; A. Czubiński, op. cit., s. 183–184; A. Garlicki, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 530; „Biuletyn Okręgu Stołecznego Związku Legionistów” 1938, nr 5, s. 5.

Ok. godziny 15.00 u płk. Krok-Paszkowskiego zjawił się płk Wieniawa-Długoszowski, który poinformował go o powodzeniu akcji obu skrzydeł i przekazał rozkaz do natarcia. Dowódca 22. pp, wykonując powierzone zadanie rozkazał I batalionowi dalsze posuwanie się Alejami Ujazdowskimi, z kolei III batalion miał przejść do ogrodów Frascati na lewe skrzydło I batalionu, z zadaniem przeprowadzenia w ciągu kwadransa natarcia przez ogrody i zajęcia Belwederu. Płk Krok-Paszkowski jako odwód zatrzymał do swojej dyspozycji jedną kompanię III batalionu. Kpt. Picheta tak wspominał ten moment:

Przeskoczyłem przez Plac Trzech Krzyży i równocześnie z I Baonem ruszyłem biegiem. Dowódcy pułku pozostawiłem jako odwód kompanię 9 por. Dokalskiego. Sam ugrupowałem baon w dwie fale. Ja pomiędzy falami. Na prawo słyszę gęstą strzelaninę. To I baon forsował przejście Alejami pod ogniem i ok. godz. 17.00 zajął podchorążówkę wymieniając ostatnie strzały z podchorążymi, którzy wycofali się przez bramę na ul. Bagatela, dołączając do oddziałów ochrony Prezydenta¹⁵.

Dowódca III batalionu wspominał także, że jego oddział miał łatwiejsze zadanie niż I batalion, bowiem ich jedyną przeszkodą do pokonania podczas wykonywania zadania były tylko parkany przegradzające poszczególne ogrody. Będąc już w parku Agrykola kpt. Picheta wraz ze swoim III batalionem natknął się na tabor i kuchnie polowe 10. pp z Łowicza, które nie zostały zajęte na skutek deklaracji o neutralności znajdującego się przy wozach oficera. Płk Krok-Paszkowski wspominał po latach w swojej relacji, że w trakcie zdobywania Belwederu dowódca 10. pp – ppłk Stanisław Wecki, oddał swoją szablę chor. Rusieckiemu z 22. pp i tym samym skompromitował się, kończąc dalszą karierę w wojsku. 7. kompania bez większych problemów przekroczyła ostatni parkan, po czym o godzinie 17.15, niemal równocześnie z kompanią Batalionu Manewrowego, drużyną ochotników ze „Strzelca” pod dowództwem ppłk. Kazimierza Hozera i 13. pp zajęła dziedzińiec Belwederu, na którym stały zaparkowane dwa auta z szoferami. Przydzielony do 7. kompanii por. Różański zdjawszy flagę prezydenta z masztu zajął jedno z aut, a następnie udał się Alejami Ujazdowskimi do Komendy Miasta. Po zajęciu Belwederu kpt. Picheta uporządkował

¹⁵ *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 142–143.

batalion na dziedzińcu pałacu, rozkazał zaciągnąć wartę przy bramie i przy wejściu do budynku oraz nawiązał łączność z I batalionem. Dowódca III batalionu zabronił komukolwiek wchodzić do pałacu, a sam zajął kancelarię w lewym skrzydle gmachu, w której znalazł dużą liczbę legitymacji oficerskich zgromadzonych tam przez gen. Malczewskiego, w celu ewidencji oficerów popierających rząd i prezydenta. Znalezione legitymacje kpt. Picheta spakował do walizki, po czym polecił chor. Rusieckiemu z 8. kompanii zawieźć ją drugim autem do Komendy Miasta. W niedługi czas później na dziedzińcu Belwederu dotarł batalion 13. pp z Pułtuska. Noc z 14 na 15 maja I batalion spędził w gmachu Szkoły Podchorążych, a III batalion w Belwederze¹⁶. Warto dodać, iż natarcie III batalionu 22. pp na Belweder wspierała jedna z praskich kompanii Związku Strzeleckiego¹⁷, a w trakcie przewrotu do akcji po stronie piłsudczyków oprócz strzelców, aktywnie włączały się grupy Związku Legionistów oraz bojówki PPS¹⁸. Andrzej Garlicki podaje, iż Piłsudskiego wspomagały uzbrojone oddziały Związku Strzeleckiego w sile ok. 800 ludzi¹⁹.

Dzień 14 maja, wobec przybywających do stolicy kolejnych oddziałów strony rządowej i piłsudczyków z głębi kraju, był dniem rozstrzygającym o losach zwycięstwa w Warszawie. Dowódca 22. pp – płk Krok Paszkowski wspominał:

Dzień 14 maja zupełnie zatarł się w mojej pamięci. Pamiętam tylko moje wielkie przemęczenie i nerwy za nasze działanie. Przypominam sobie postój oddziałów moich na Placu Saskim, gdzie niektórzy moi żołnierze łapali ryby

¹⁶ *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 143–144; *Relacja gen. Henryka Krok-Paszkowskiego...*, op. cit., s. 100–101; „Biuletyn Okręgu...”, s. 5. W swojej relacji płk Picheta mylnie podaje, iż por. Różański odnalazł w Belwederze sztandar prezydenta, a nie flagę prezydencką powiewającą na maszcie. Por. Różański nie mógł znaleźć sztandaru, gdyż ten został zabrany z Belwederu w czasie przemarszu prezydenta i rządu wraz ze sztabem wojska do Wilanowa. Za: A. Czubiński, op. cit., s. 187–188; A. Garlicki, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 533–534; „Biuletyn Okręgu...”, op. cit., s. 5.

¹⁷ <http://jpilsudski.org/artykuly-publicystyka-felietony/felietony/item/2212-zwiazek-strzelecki-w-maju-1926-r> [dostęp: 3.03. 2016].

¹⁸ A. Czubiński, op. cit., s. 174.

¹⁹ A. Garlicki, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 531.

na zaimprovizowane wędki. Przypominam sobie gmach MSWojsk., gdzie dokładnie oglądałem minimalne zniszczenia. Pamiętam, że miałem na dzień następny dyspozycję działań na Mokotów. (...) Noc spędziłem na placu Wareckim (Napoleona) i też spędziłem na krześle, mając i wysyłając całą masę meldunków²⁰.

14 maja, pomiędzy godz. 15.00 a 16.00 prezydent Wojciechowski wraz z rządem i wiernym mu sztabem wojskowych udał się pieszo do Wilanowa, gdzie po naradzie zarówno prezydent, jak i rząd powzięli decyzję o podaniu się do dymisji. Po zakończeniu posiedzenia prałat belwederski ks. [Marian – przyp. autorów] Tokarzewski wraz z szefem kancelarii wojskowej prezydenta mjr. Kazimierzem Mazankiem i prezydenckim adiutantem por. Henrykiem Comte pojechali z pismem do marszałka Rataja. Dotarli do niego o godz. 22.00, po czym Rataj porozumiał się z Piłsudskim. Następnie w towarzystwie ppłk. Becka udał się do Wilanowa, gdzie przyjął pisma dymisyjne prezydenta Wojciechowskiego i premiera Witosy. Zgodnie z konstytucją marszałek Rataj objął tymczasowo funkcję głowy państwa oraz wprowadził zawieszenie broni z pozostaniem oddziałów na zajmowanych stanowiskach²¹. Około godziny 17.00 walki w stolicy ustały²².

Podoficer 1. kompanii I batalionu 22. pp kpr. Jaroszuk, tak wspominał ostatnie godziny walk w stolicy:

Przez kilka godzin trwała niepokojąca cisza. Nie było widać przejawów aktywności ze strony przeciwnej. Postanowiłem zatem wysłać zwiad pod dowództwem strzelca Zajęca do pobliskiego sadu. Nieszczęśliwy traf chciał, że z naszej 3 kompanii też wysłano patrol. Kiedy oba nie wiedząc nic o sobie patrole natknęły się na siebie zaczęły strzelać. Na skutek wymiany ognia ranny został plutonowy [Aleksander Piskorz – przyp. autorów]. Mieliśmy nacierać już na Wilanów jak przyszedł

²⁰ Cytat za: *Relacja gen. Henryka Krok-Paszkowskiego...*, op. cit., s. 101.

²¹ A. Bełcikowska, *Walki majowe w Warszawie. 11 maj – 16 maj 1926*, Warszawa 1926, s. 41; A. Garlicki, *Z Sulejówka...*, op. cit., s. 43–44; idem, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 533–535; R.M. Watt, op. cit., s. 208–209; A. Czubiński, op. cit., s. 187–189.

²² A. Bełcikowska, *Walki majowe w Warszawie. 11 maj – 16 maj 1926*, Warszawa 1926, s. 41; A. Garlicki, *Z Sulejówka...*, op. cit., s. 43–44; idem, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 533–535; idem, *Przewrót...*, op. cit., s. 266–269; R.M. Watt, op. cit., s. 208–209; A. Czubiński, op. cit., s. 187–189; A. Skrzypek, op. cit., s. 53; C. Witkowski, *Majowy zamach stanu*, Warszawa 2016, s. 166–171.

rozkaz zbiórki na szosie. Ustawiliśmy się w dwuszeregu i wtedy nadeszły oddziały rządowe. Wzajemnie sprezentowaliśmy sobie broń i wojna domowa się skończyła²³.

15 maja rano zarządzone zostało w stolicy zawieszenie broni, po którym dalszych walk już nie wznowiono²⁴. I batalion został przesunięty do gmachu Polskiego Towarzystwa Czerwonego Krzyża, poniżej Belwederu. Wówczas żołnierze obu batalionów 22, pp mogli się wykapać i odpocząć, gdyż ogłoszono zakończenie działań bojowych w Warszawie²⁵. Wieczorem powołany został rząd przejściowy, na czele którego jako premier stanął Kazimierz Bartel, zaś ministrem spraw wojskowych został marszałek Piłsudski²⁶.

16 maja został podpisany formalny rozejm, a obie zwaśnione strony podporządkowały się rozkazom ministra Piłsudskiego, który powołał Komisję Likwidacyjną pod przewodnictwem gen. Żeligowskiego, w celu odesłania oddziałów wojskowych do macierzystych garnizonów. Wspomniana komisja rozpoczęła swoje prace w dniu 17 maja²⁷.

4. Służba garnizonowa 22. Pułku Piechoty w Warszawie

17 maja o godz. 14.00 na warszawskich Powązkach odbył się ogólny pogrzeb wszystkich żołnierzy poległych w ciągu kilku dni bratobójczych walk w stolicy, a w Warszawie ogłoszona została żałoba. W uroczystościach brał udział premier Bartel wraz z rządem oraz delegacje walczących oddziałów. Na cmentarzu nie pojawił się natomiast marszałek Piłsudski. III batalion wraz z orkiestrą pułkową

²³ Cytat za: <http://www.wsokolowie.pl/relacja-ksawerego-jaroszuka-maj-1926.html> [dostęp: 18.05.2010].

²⁴ 13.7.1926 r., Warszawa. – *Sprawozdanie mjr. dypl. Tadeusza Pełczyńskiego, oficera Oddziału IIIa Biura Ścisłej Rady Wojennej, do Komisji Likwidacyjnej gen. broni L. Żeligowskiego z działalności podczas przewrotu* za: A. Garlicki, P. Stawecki, *Przewrót wojskowy...*, op. cit., WPH, 1978, nr 1, s. 256.

²⁵ *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 144.

²⁶ A. Garlicki, *Z Sulejówka...*, op. cit., s. 47; idem, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 536, 542; R.M. Watt, op. cit., s. 210; H. Zieliński, op. cit., s. 185.

²⁷ R.M. Watt, op. cit., s. 211; A. Garlicki, *Z Sulejówka...*, op. cit., s. 47; idem, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 542.

obok innych oddziałów uczestniczył w ceremonii pogrzebowej ppłk. Frank-Wiszniewskiego, który zginął dowodząc natarciem oddziału 22. pp. Podczas ceremonii pogrzebowej żołnierze 22. pp ustawieni byli w szpalerze wzdłuż głównej alei. Orkiestra pułku odegrała *Mazurka Dąbrowskiego* oraz *Marsz żałobny* Fryderyka Chopina. Następnego dnia żołnierze tego samego batalionu uczestniczyli w ceremonii pogrzebowej dowódcy 7. kompanii – kpt. Nadrowskiego²⁸.

Tuż po wypadkach majowych Oddział II SG przeanalizował sytuację w kraju na bazie meldunków poszczególnych Samodzielnych Referatów Informacyjnych (SRI) przy DOK, na podstawie których 19 maja ukazał się meldunek Oddziału II SG, który opisywał sytuację militarno-polityczną w DOK w czasie kilkudniowych walk w stolicy. Meldunek Szefa SRI przy DOK IX podawał, że DOK IX w Brześciu n/ Bugiem, pod który podlegała 9. DP, 12 maja otrzymało zawiadomienie, że 22. pp wagonuje się na stacji kolejowej w Siedlcach. Wobec faktu, iż nie było wiadomo z czyjego rozkazu żołnierze przygotowywali się do transportu, wysłany został telegram z poleceniem, aby dowódca 9. DP wytłumaczył zaistniałą sytuację, a 22. pp wywagonował się. Gdy okazało się, że dowódca 9. DP – gen. Ryś-Trojanowski przebywa w Brześciu, do Siedlec został wysłany prokurator wojskowy w celu zbadania przyczyn wydania decyzji i przebiegu załadunku. Gdy okazało się, że siedlecki pułk piechoty wyruszył już do Warszawy, a dowództwo nad DOK III i DOK IX objął gen. Edward Śmigły-Rydz, do 22. pp nie wysłano już żadnych rozkazów²⁹.

18 i 19 maja odesłane zostały do stałych garnizonów oddziały walczące po stronie rządowej. Z kolei garnizon warszawski został wzmocniony o 1., 9. i 22. pp, jeden batalion 71. pp i 7. p.uł.³⁰

20 maja ukazało się Sprawozdanie Szefa Sztabu Komisji Likwidacyjnej – płk. SG Janusza Gąsiorowskiego, dotyczące powrotu oddziałów biorących udział w walkach w stolicy do macierzystych garnizonów.

²⁸ *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 144; „Warszawianka” 1926, nr 133, s. 1.; A. Garlicki, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 543. Początkowo uroczystości pogrzebowe miały odbyć się w dn. 15 maja. *Za: 12 do 16 maja...*, op. cit., s. 35.

²⁹ WBH, *Meldunek sytuacyjny nr 46 Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z dn. 19 maja 1926 r., l. dz. 6408/II. Inf.*, Oddział II SG, sygn. I.303.4.4932.

³⁰ A. Garlicki, *Z Sulejówka...*, op. cit., s. 61.

W punkcie trzecim wymienione zostały oddziały, co do których nie został ustalony termin odejścia. Wśród wymienionych oddziałów był m.in. 22. pp³¹.

22. pp został przeniesiony do koszar w warszawskiej Cytadeli³², a płk Krok-Paszkowski został wezwany do marszałka Piłsudskiego, gdzie otrzymał polecenie obsadzenia Zamku Królewskiego od dn. 2 czerwca i przygotowania się tam do przyjęcia nowo mianowanego prezydenta, za którego bezpieczeństwo dowódca 22. pp miał być osobiście odpowiedzialny. Dowódcy batalionów pułku, zmieniając się co tydzień, pełnili służbę komendanta Zamku³³.

25 maja ukazał się raport dowódcy DOK IX gen. dyw. Józefa Rybaka o sytuacji militarno-politycznej na podległym mu obszarze. Można w nim przeczytać wersję wydarzeń zgoła inną od tej, którą w swoich relacjach przedstawiali oficerowie 22. pp – płk Krok-Paszkowski oraz kpt. Picheta. Według tejże, dowódca piechoty dywizyjnej 9. DP – płk Sikorski wraz z dowódcą 22. pp mieli o godzinie 7.00 zjawić się na stacji kolejowej w Siedlcach z żądaniem wysłania pociągiem osobowym nr 842 ok. czterystu żołnierzy do Warszawy. Wobec faktu, iż transport wojska nie był wcześniej zgłoszony, jak również z powodu braku wolnych miejsc w pociągu osobowym i braku zgody Dyrektora Wojskowej Komendy Kolejowej ppłk. Żegiestowskiego, płk Sikorski miał zażądać podstawienia osobnego składu na godzinę 9.30. Gdy kolejarze

³¹ WBH, *Sprawozdanie Komisji Likwidacyjnej, L. 123 z przebiegu likwidacji*, kopia maszynowa, Gabinet Ministra Spraw Wojskowych 1918–1939, sygn. I.300.1.483; *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 145.

³² 22. pp figuruje jako oddział czasowo przebywający w Warszawie, dyslokowany w Cytadeli, a jako oddział zamiejscowy (spoza DOK I) pozostający pod każdym względem w dyspozycji Szefa Komisji Likwidacyjnej i Inspektora Armii nr 2 – gen. broni Lucjana Żeligowskiego. Za: WBH, *Pismo okólne L. 159 Komisji Likwidacyjnej z dn. 23 maja 1926 r. Podporządkowanie oddziałów stacjonujących w Warszawie*, kopia maszynowa, Dowództwo Okręgu Korpusu I, sygn. I.371.1.128.

³³ A. Garlicki, P. Stawecki, *Przewrót wojskowy...*, op. cit., s. 251; *Relacja gen. Henryka Krok-Paszkowskiego...*, op. cit., s. 101; List płk. Krok-Paszkowskiego do żony z dn. 5 czerwca 1926 r. ze zbiorów prywatnych Janusza Masłowskiego – wnuka gen. Krok-Paszkowskiego. Oprócz 22. pp służbę honorową na Zamku pełnił także 71. pp z Zambrowa/Ostrowi Mazowieckiej. Za: „Gazeta Polska”, 5 sierpnia 1926, nr 177, s. 1.

po raz kolejny mieli odmówić podstawienia składu, spowodowało to ich zaaresztowanie i obsadzenie żołnierzami 22. pp stacji kolejowej, stacji telefonicznej i telegraficznej. Kolejarze mieli rzekomo zostać sterroryzowani i pod bagnetami siłą zmuszeni do wyprawienia siedleckiego pułku piechoty do stolicy. O godzinie 10.00, transport wojska miał zostać wyprawiony w stronę Warszawy przy zamkniętych sygnałach. W celu wyjaśnienia sytuacji Szef Sztabu DOK IX zwrócił się telefonicznie do dowództwa 9. DP, gdzie od I oficera sztabu usłyszał, że nie wiadomo kto wydał rozkaz o załadunku żołnierzy do pociągu, choć działo się to pod okiem dowódcy piechoty dywizyjnej 9. DP, który miał otrzymać jakieś odgórne rozkazy, z którymi udał się samochodem do stolicy. Gen. Rybak miał wówczas wezwać do siebie dowódcę 9. DP – gen. Ryś-Trojanowskiego, który zaprzeczył jakoby posiadał wiedzę o zamiarach płk. Sikorskiego. Gen. Ryś-Trojanowski wraz z prokuratorem Wojskowego Sądu Okręgowego nr IX oraz dowódcą siedleckiego 9. Pułku Artylerii Ciężkiej – płk. Szczuką zostali wysłani przez gen. Rybaka do Siedlec w celu zbadania, z czyjego rozkazu 22. pp został zawagonowany, treści rozkazu, personaliów oficera podpisującego rozkaz oraz przyczyn, które spowodowały brak komunikacji i drogi służbowej pomiędzy płk. Krok-Paszkowskim, a DOK IX. O wydanych zarządzeniach i sytuacji na dworcu kolejowym w Siedlcach gen. Rybak zameldował telegraficznie do szefa sztabu SG. W treści tegoż meldunku możemy przeczytać, iż płk Sikorski na zapytanie starosty Koślacza miał odpowiedzieć, że wysłanie transportu wojska do Warszawy odbywa się z rozkazu marszałka Piłsudskiego i za zgodą gen. Ryś-Trojanowskiego. Z Siedlec miały odejść do stolicy o godzinie 11.00 dwa transporty żołnierzy 22. pp w sile pięciuset ludzi. Tuż po odejściu składów do Warszawy do DOK IX przyszedł rozkaz ze SG, który nakazywał natychmiast wyładować żołnierzy z wagonów i pozostać w siedleckim garnizonie. 12 maja ok. południa gen. Rybak miał otrzymać meldunek ze sztabu 9. DP (ppłk. Klikowicza), który podawał, że 22. pp udał się do stolicy o godzinie 10.15 w składzie: 16 oficerów, 105 podoficerów, 475 szeregowców, 8 ckm i 18 lkm³⁴.

³⁴ WBH, *Raport dowódcy Okręgu Korpusu nr IX gen. dyw. J. Rybaka do ministra spraw wojskowych o przebiegu wypadków w dniach 12–15 maja 1926 r. na obszarze Okręgu Korpusu nr IX z dn. 25 maja 1926 r.*, Gabinet Ministra Spraw Wojskowych 1918–1939, sygn. I.300.1.483.

O rzekomej rebelii w siedleckim garnizonie rozpisywała się także ówczesna prasa:

W środę rano Rząd otrzymał wiadomość, że linja kolejowa i telegraficzna w kierunku na Siedlce jest odcięta. Wkrótce otrzymano z jednej z sąsiadujących z Siedlcami stacji kolejowej potwierdzenie wiadomości, że pułkownik Sikorski zbuntował stacjonujący tam pułk 22 piechoty i sterroryzowawszy funkcjonariuszy kolejowych, załadował żołnierzy do pociągu i wyruszył w kierunku na Warszawę³⁵.

Gen. Rybak, który już od czasów legionowych był nieprzychylny piłsudczykom, w swoim raporcie „zapomniał” dodać, iż 13 maja szef SG – gen. Stanisław Haller, wydał mu rozkaz, aby ten na obszarze podległego mu okręgu wstrzymał transporty 1. DP Leg., które miały wesprzeć Piłsudskiego wyruszając z Wilna do Warszawy. Na wypadek, gdyby transporty 1. DP Leg. jednak przebiły się do stolicy, gen. Rybak miał wysłać za nimi w pościg większy oddział i działać dywersyjnie na ich tyłach, a dowodzący lotnictwem gen. Zagórski miał wydać rozkaz zbombardowania torów kolejowych. Gen. Rybak nie wykonał zadania, tłumacząc się później, iż takiego rozkazu z Warszawy nie otrzymał, bowiem nie pokazali mu go jego oficerowie sztabu³⁶.

30 maja władze wojskowe zarządziły w Warszawie od godz. 18 ostre pogotowie. Silnymi posterunkami żołnierzy obsadzone zostały budynki instytucji użyteczności publicznej jak np. stacja filtrów, wodociągi miejskie, elektrownia i gazownia. Posterunki wojska pojawiły się także na stołecznych mostach na Wiśle, a straż nad wszystkim sprawował 22. pp³⁷.

31 maja miały miejsce wybory prezydenckie, w których głosami Zgromadzenia Narodowego (Sejm i Senat) 292 do 193 wygrał Piłsudski, pokonując drugorzędnego polityka endecji hr. Adolfa Bnińskiego. Wynik wyborów przyjęty został w Warszawie z wielkim entuzjazmem, lecz mimo to marszałek, bez podania przyczyny, odmówił przyjęcia stanowiska. Następnego dnia – 1 czerwca, przeprowadzono

³⁵ Cytat za: „Gazeta Bydgoska”, 16 maja 1926, nr 111, s. 1.

³⁶ *Pamiętniki generała Rybaka*, Warszawa 1954, s. 184–194; A. Czubiński, op. cit., s. 193.

³⁷ „Gazeta Bydgoska”, 1 czerwca 1926, nr 123, s. 2.

kolejne wybory prezydenckie, które wygrał kandydat premiera Bartła i Piłsudskiego – prof. Ignacy Mościcki³⁸.

2 czerwca funkcję komendanta Zamku odpowiadającego za bezpieczeństwo prezydenta objął dowódca 22. pp – płk Krok-Paszkowski, który do swojej dyspozycji miał m.in. auto³⁹.

5. Udział 22. Pułku Piechoty w ceremonii zaprzysiężenia prezydenta Rzeczypospolitej

4 czerwca 1926 roku, o godzinie 12.00 w Sali Asamblowej Zamku Królewskiego w Warszawie miała miejsce ceremonia uroczystego zaprzysiężenia prof. Mościckiego na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej. Obecni byli posłowie i senatorowie, wszyscy ministrowie, przedstawiciele korpusu dyplomatycznego, dziennikarze krajowi i zagraniczni oraz rodzina prof. Mościckiego. O godzinie 12.45 na dziedzińcu Zamku nowo wybrany prezydent wraz z marszałkiem Piłsudskim i nowo wybranym premierem Bartlem przeszli przed frontem żołnierzy wspólnie dokonując przeglądu kompanii honorowej siedleckiego pułku, której honory w tym podniosłym dniu pełniła 1. kompania kpt. de Tramecourta wraz z chorągwią pułkową. Oprócz kompanii honorowej 22. pp na dziedzińcu znajdowali się także żołnierze z pułkowej orkiestry oraz szwadron asystencyjny 1. p. szwol. wystawiony przez II i III szwadron pod komendą rtm. Kazimierza Jurgielewicza. Oprócz szwadronu asystencyjnego 1. p. szwol. wystawił także jako szpaler 200 szwoleżerów na koniach, poczet sztandarowy i orkiestrę. Dowódcą całości był płk Krok-Paszkowski. W czasie przeglądu żołnierze prezentowali broń, a orkiestra zagrała hymn państwowy. Po przyjęciu raportu od płk. Krok-Paszkowskiego prezydent Mościcki wraz z premierem Bartlem i członkami jego gabinetu przyjął na dziedzińcu Zamku defiladę 22. pp i 1. p. szwol. W trakcie ceremonii zaprzysiężenia prezydenta Mościckiego w Sali Marmurowej bateria 1. dak, ulokowana na brzegu Wisły przy ulicy Bugaj, oddała salwę 21 strzałów armatnich. O godzinie 12.55

³⁸ R.M. Watt, op. cit., s. 213–215; A. Garlicki, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 579, 586; H. Zieliński, op. cit., s. 185.

³⁹ List płk. Krok-Paszkowskiego do żony z dn. 5 czerwca 1926 r. ze zbiorów prywatnych pana Janusza Masłowskiego – wnuka gen. Krok-Paszkowskiego.

w Sali Rycerskiej Zamku Królewskiego nastąpiło przedstawienie nowo wybranemu prezydentowi władz cywilnych i wojskowych. Te ostatnie mieli reprezentować Szef Administracji Armii i Szef Sztabu Generalnego wraz ze swoimi zastępcami, wszyscy generałowie służby czynnej będący w Warszawie wraz ze swoimi szefami sztabów lub adiutantami, jak również dowódcy pułków dyslokowanych w stolicy i w Rembertowie wraz z adiutantami. Uroczystość zaprzysiężenia została zakończona o godzinie 13.00, a 22. pp wystawił przed Zamkiem wartę honorową⁴⁰. Podoficer 1. kompanii I batalionu 22. pp – kpr. Jaroszuk, tak wspominał okres po zakończeniu walk w stolicy:

(...) rozkwaterowano nas w koszarach Cytadeli. Ochronialiśmy m.in. Zamek Królewski. W dniu przysięgi prezydenta Mościckiego byłem w kompanii honorowej, wtedy widziałem po raz pierwszy marszałka Piłsudskiego, któremu nasz dowódca – pułkownik Krok-Paszkowski, składał raport. Marszałek miał wtedy około 50 lat, ale wyglądał na dużo starszego. Krzaczaste brwi i siwe włosy, przygarbiony, ubrany w jasny mundur i czapkę maciejówkę, salutował przygiętymi palcami. Miałem wrażenie, że nie może ich rozprostować, ale wzrok miał spokojny i przenikliwy. Potem jeszcze widziałem go kilka razy, jak przychodził do kancelarii prezydenta Mościckiego, bo co drugi dzień bywałem na Zamku w plutonie honorowym lub trzymałem wartę podoficerską przy drzwiach wejściowych do kancelarii prezydenta⁴¹.

⁴⁰ Z. Gnat-Wieteska, *Gabinet Wojskowy Prezydenta Rzeczypospolitej w latach 1926–1939*, „Niepodległość i Pamięć” 2006, nr 22, s. 17; *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 145; „Gazeta Bydgoska”, 6 czerwca 1926, nr 127, s. 2; „Ilustrowana Republika”, nr 154, Łódź 1926, s. 1; „Gazeta Lwowska”, nr 125, Lwów 1926, s. 1; „Nadwiślanin. Gazeta Ziemi Chełmińskiej”, nr 46, Chełmno 1926, s. 1; *Instrukcja na uroczystość zaprzysiężenia P. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 3 czerwca 1926 r. ze zbiorów prywatnych Janusza Masłowskiego*; H. Comte, *Zwierzenia adiutanta. W Belwederze i na Zamku*, Warszawa 1976, s. 128; A. Garlicki, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 588. Chromiński M. J., *Zarys historii sztandaru 22. Siedleckiego Pułku Piechoty*, „Szkice Podlaskie” 2007, z. 15. Pewnych informacji o przebiegu ceremonii zaprzysiężenia prof. Mościckiego na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej dostarcza fragment przedwojennego filmu poświęconego marszałkowi Piłsudskiemu, gdzie w części dotyczącej tego wydarzenia doskonale widać dowódcę i żołnierzy 22. pp. Za: *Sztandar Wolności*, polski film dokumentalny zrealizowany przez R. Ordyńskiego w 1935 r., produkcja Patria-Film, Falanga.

⁴¹ Cytat za: <http://www.wsokolowie.pl/relacja-ksawerego-jaroszuka-maj-1926.html> [dostęp: 18.05.2010].

6. Powrót 22. Pułku Piechoty do Siedlec oraz bilans udziału pułku w przewrocie

Rozkazem z dn. 24 czerwca 1926 roku zarządono likwidację Oddziału Przybocznego Prezydenta Rzeczypospolitej i zniesienie służby wartowniczej w Belwederze. W związku z nową siedzibą prezydenta na Zamku Królewskim służbę wartowniczą w nowej rezydencji głowy państwa, aż do ustalenia nowych rozkazów, miały objąć oddziały warszawskiego garnizonu, zgodnie z zarządzeniami Komendanta Miasta. Tym samym zatwierdzono tymczasowe pełnienie służby wartowniczej na Zamku przez żołnierzy siedleckiego pułku piechoty⁴².

Żołnierze 22. pp przez ok. dwa miesiące pełnili na Zamku służbę wartowniczą, po czym 1 lipca 1926 roku, zdając służbę 36. pp LA powrócili do koszar w Siedlcach⁴³.

W trakcie kilkudniowych walk w Warszawie zginęło łącznie 25 oficerów i 190 szeregowców, a 66 oficerów i 540 szeregowców było rannych. Łącznie ze stratami wśród ludności cywilnej liczba ofiar przewrotu wynosiła 379 zabitych (107 po stronie piłsudczyków, 98 po stronie rządowej, 10 nierozpoznanych i 164 cywilów) i 920 rannych⁴⁴. W toku prowadzonych walk 22. pp odniósł następujące straty: poległ 1 oficer – 27-letni kpt. Lucjan Nadrowski i 4 szeregowych (st. szer. Klemens Daniluk, szer. Mieczysław Donksza, szer. Bolesław

⁴² *Dodatek Tajny Nr 5 do Dziennika Rozkazów Ministra Spraw Wojskowych Nr 17* z dn. 30 czerwca 1926 r.

⁴³ A. Garlicki, P. Stawecki, *Przewrót wojskowy...*, op. cit., WPH 1978, nr 1, s. 251; Z. Gnat-Wieteska, op. cit., s. 24; J. Izdebski, *Dzieje 9 Dywizji Piechoty 1918–1939*, s. 105; H. Comte, op. cit., s. 131. Wg treści listu płk. Krok-Paszukowskiego do żony z dn. 5 czerwca 1926 r. ze zbiorów rodzinnych Janusza Masłowskiego, żołnierzy 22. pp w pełnieniu służby wartowniczej na Zamku miał zastąpić 1. pp Leg. Według decyzji marszałka Piłsudskiego 22. pp miał być ewakuowany z Warszawy jako ostatni. Za: WBH, *Zapiski i dyspozycje marszałka J. Piłsudskiego w sprawach wojskowych i personalnych*, Gabinet Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych, sygn. I.302.1.2.

⁴⁴ A. Garlicki, *Przewrót...*, op. cit., s. 388; idem, *Józef Piłsudski...*, op. cit., s. 536; B. Woszczyński, *Wypadki majowe 1926 roku w liczbach*, „Najnowsze Dzieje Polski. Materiały i Studia z okresu 1914–1939” 1966, t. 10, s. 238–239; J. Kłapeć, *Szpitala warszawskie i służba zdrowia podczas zamachu majowego*, [w:] *Zamach stanu Józefa Piłsudskiego 1926 roku*, praca zbiorowa pod red. M. Siomy, Lublin 2007, s. 51.

Kawałek, szer. Nikifor Panasiuk), a rany odniosło 3 oficerów (kpt. Walerian Markowski, kpt. Stefan Rzymowski i por. Julian Radoniewicz), 6 podoficerów (sierż. Michał Kosiorek, plut. Aleksander Piskorz, kpr. Seweryn Kwaśny, kpr. Gustaw Matysik, kpr. Aleksander Nikliborc, kpr. Józef Sałamacha) i 13 szeregowych (st. szer. Marian Engler, szer. Jan Brodzik, szer. Mieczysław Dankow, szer. Józef Dankszo, szer. Władysław Dymek, szer. Szczepan Kopeć, szer. Jan Kudzin, szer. Stefan Miszczak, szer. Władysław Opłocki, szer. Józef Ossowiec, szer. Michał Raszuk, szer. Serafin Selmanowicz, szer. Izrael Szmuklerowski). Ranni oficerowie i żołnierze 22. pp przebywali w warszawskich szpitalach: Dzieciątka Jezus, Przemienienia Pańskiego, św. Rocha oraz wojskowych: Oficerów Służby Sanitarnej i Okręgowym Nr 1⁴⁵. Liczba strat 22. pp wyniosła 4 oficerów i 22 szeregowych, co stanowiło 5,2% sił pułku, które wzięły udział w walkach w stolicy (24 oficerów i 503 szeregowych). W świetle tej statystyki siedlecki pułk piechoty (*ex aequo* z 1. Pułkiem Łączności) poniósł największe straty wśród oficerów ze wszystkich oddziałów popierających marszałka Piłsudskiego⁴⁶. Na liście oficerów internowanych w Komendzie Miasta przez wojska rządowe, będącej załącznikiem do pisma Komendanta Miasta Warszawy gen. bryg. Jana Tokarzewskiego do Departamentu Sprawiedliwości MSWojsk., pod pozycją 13. figuruje kpt. Królak [Mieczysław – przyp. autorów] z 22. pp, który odszedł do macierzystego pułku⁴⁷. Na liście

⁴⁵ „Gazeta Bydgoska”, 18 maja 1926, nr 112, s. 5; „Gazeta Bydgoska”, 19 maja 1926, nr 113, s. 4, 7; „Gazeta Bydgoska”, 20 maja 1926, nr 114, s. 4; „Kurier Warszawski”, 14 maja 1926, nr 131, s. 4; „Kurier Warszawski”, 15 maja 1926, nr 132, s. 1–2; R. Dmowski, *Udział 22 pułku piechoty w przewrocie majowym*, „Szkice Podlaskie” 2001, z. 9, s. 226.

⁴⁶ *1.6.1926 r., Warszawa. – Wykaz imienny zabitych w oddziałach Wojska Polskiego w czasie wypadków majowych (od 12 do 15.5.) sporządzony przez Komisję Likwidacyjną gen. broni L. Żeligowskiego* za: A. Garlicki, P. Stawecki, *Przewrót wojskowy...*, op. cit., WPH 1979, nr 4, s. 161; *1.6.1926 r., Warszawa. – Zestawienie statystyczne Komisji Likwidacyjnej gen. broni L. Żeligowskiego o stratach w ludziach w czasie od dnia 12 do 15.5.1926 r.* za: A. Garlicki, P. Stawecki, *Przewrót wojskowy...*, op. cit., WPH, 1978, nr 1, s. 243. J. Izdebski podaje liczbę dwóch rannych oficerów. Idem, op. cit., s. 105. Liczbę dwóch rannych oficerów podają także P. Matusak i A. Winter, op. cit., s. 95.

⁴⁷ WBH, *Lista oficerów jeńców, internowanych i wypuszczonych na słowo*, Departament Sprawiedliwości Ministerstwa Spraw Wojskowych, sygn. I.300.58.104, kopia maszynowa, brak paginacji.

oficerów rezerwy, którzy zgłosili się do stacji meldunkowej w Komen-dzie Miasta znalazł się m.in. ppor. Jerzy Laskarys z 22. pp⁴⁸. Z kolei z wykazu spraw honorowych i karnych mających związek z wypadkami majowymi, możemy dowiedzieć się, że postępowanie wyjaśniające dotyczące wymarszu 22. pp z Siedlec do Warszawy zostało umorzone, podobnie jak bliżej nieznane zajście oficera pułku – kpt. Jędrucha z ba-gażowym na dworcu kolejowym w Warszawie⁴⁹.

Niestety, 22. pp nie przedłożył sprawozdania dotyczącego udziału oddziału w wypadkach majowych, przez co wiedza na ten temat rozszkana jest po zachowanych relacjach oficerów pułku znajdujących się w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Londynie, różnych wspomnie-niach, publikacjach książkowych, prasie z omawianego okresu oraz w nielicznych dokumentach przechowywanych w Wojskowym Biurze Historycznym (dawniej Centralnym Archiwum Wojskowym)⁵⁰.

Należy zwrócić uwagę, iż 22. pp był jedynym oddziałem wcho-dzącym w skład 9. DP, który wziął udział w wypadkach majowych. Marszałek Piłsudski docenił poparcie otrzymane od siedleckiego gar-nizonu. W krótkim czasie po zamachu miały miejsce liczne zmiany na stanowiskach dowódczych w DOK IX oraz 9. DP. Dotychczasowy dowódca OK IX w Brześciu nad Bugiem – gen. Rybak, który w cza-sie przewrotu zachował neutralność, 6 sierpnia 1926 roku awansował na stanowisko inspektora armii⁵¹. Dotychczasowy dowódca 9. DP – gen. Ryś-Trojanowski, który rzekomo nic nie wiedział o przygotowaniach 22. pp do udziału w przewrocie, dekretem prezydenta RP z dn. 9 lipca 1926 roku został mianowany dowódcą OK IX. Na mocy rozporządze-nia ministra spraw wojskowych z dn. 31 lipca 1926 roku dotychczasowy dowódca piechoty dywizyjnej 9. DP – płk Sikorski, został mianowany

⁴⁸ WBH, *Lista zgłoszeń oficerów rezerwy z dn. 13 i 14 maja 1926 r.*, Oddział V Sztabu Generalnego, sygn. I.303.9.1.

⁴⁹ WBH, *Wykaz spraw honorowych i karnych, związanych z wydarzeniami majowymi, przesłanych do Komisji Likwidacyjnej gen. Żeligowskiego*, kopia maszynowa, Gabinet Ministra Spraw Wojskowych 1918–1939, sygn. I.300.1.484.

⁵⁰ WBH, *Wykaz sprawozdań oddziałów i osób wojskowych o wypadkach majowych przedłożonych Komisji Likwidacyjnej*, kopia maszynowa, Gabinet Ministra Spaw Wojskowych 1919–1939, sygn. I.300.1.484.

⁵¹ P. Stawecki, *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994, s. 289.

dowódcą 9. DP, a 1 stycznia 1927 roku awansowany na stopień generała brygady. Także 31 lipca 1926 roku dotychczasowy dowódca 22. pp – płk Krok-Paszkowski, awansował na stanowisko dowódcy piechoty dywizyjnej 9. DP. 21 sierpnia 1926 roku nowym dowódcą 22. pp został ppłk Kazimierz Hozer, były legionista i zastępca dowódcy 41. pp, który w czasie zamachu jednoznacznie opowiedział się za Piłsudskim⁵².

Jak po latach wspominał płk Picheta:

Po wypadkach majowych, po powrocie do garnizonu nie poruszaliśmy tych spraw w ogóle. Raz tylko, gdy w parę miesięcy później dowództwo pułku objął ppłk Hozer Kazimierz w prywatnej rozmowie ze mną poruszył sprawę swego pobytu w Warszawie w czasie walk, ale nic nie mówił, że to on zajął Belweder z „ochotnikami”. Płk Krok-Paszkowski zawsze miał straszną niechęć do rozgłosu, a udział pułku w przełomie majowym traktował raczej jako sprawę osobistą, a my uczestnicy milcząco i lojalnie zgodziliśmy się z tym stanowiskiem. Podam tu fakt, że gdy – przypominam sobie, że był to rok 1937 wiosną – wpadła mi w ręce broszura niemieckiego autora o majowym zamachu stanu i znalazłem w niej ustęp, że 22 p. p. aresztował swego dowódcę płk Krok-Paszkowskiego i ruszył do Warszawy opowiadając się po stronie Piłsudskiego, napisałem do gen. Krok-Paszkowskiego, który był w tym czasie dowódcą Obszaru Warownego Wilno, proponując, aby przez odpowiednie czynniki to sprostował. Otrzymałem odpowiedź, że po akcji złożył odpowiedni meldunek do MSWojsk. i nic prostować nie będzie, bo dla niego sprawa jest zakończona⁵³.

Żołnierze 22. pp biorąc udział w majowym przewrocie 1926 roku udowodnili, że zaufanie, jakim pułk obdarzył marszałek Piłsudski, w pełni pokrywało się z jego słowami, które wypowiedział w Siedlcach 3 listopada 1923 roku, wręczając im chorągiew:

22 pułk piechoty zaliczam do najwcześniejszych oddziałów sformowanych w Niepodległej Polsce. (...) 9 Dywizja Piechoty i 22 pułk piechoty walczy z naj-

⁵² WBH, Kolekcja Generałów i Osobistości (KGiO), sygn. I.480.526; WBH, KGiO, sygn. I.480.554; WBH, KGiO, sygn. I.480.289; „Dziennik Personalny” Nr 10 z dn. 19 marca 1927 r., s. 91; J. Izdebski, op. cit., s. 106; R. Dmowski, op. cit., s. 227.

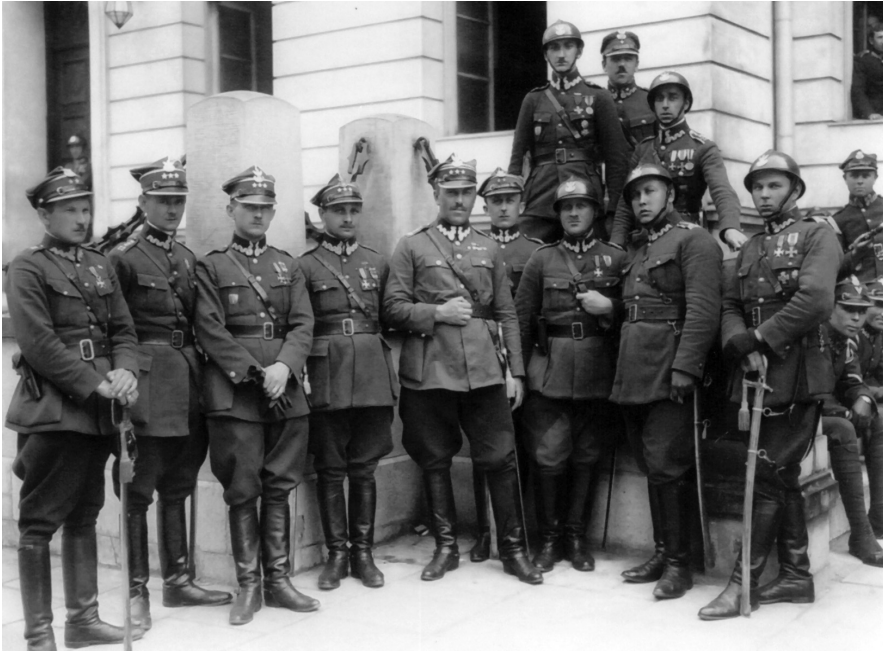
⁵³ Cytat za: *Relacja płk. Henryka Pichety...*, op. cit., s. 132–133.

niebezpiecznym wrogiem i przeto poniósł zasługi więc uwieńczyłem sztandar 22 pułku piechoty orderem „Virtuti Militari”. Przy końcu wojny, kiedy odpoczywały wszystkie oddziały, to cztery dywizje wybrane przeze mnie jeszcze dwa lata trzymałem na stopie wojennej. 9 Dywizję Piechoty i trzy dywizje legionowe, jako najpewniejsze, na których mogłem się oprzeć i ufać im. (...) Jestem wodzem, który nakłada obowiązki na tych, których kocha i lubi, a to dowód, że was kocham, a wy Podlasiacy dajcie dowód, że obowiązki na was wkładane potraficie wykonać, a więc niech żyje Ziemia Podlaska, a z nią dziecko jej 22 pułk piechoty⁵⁴.

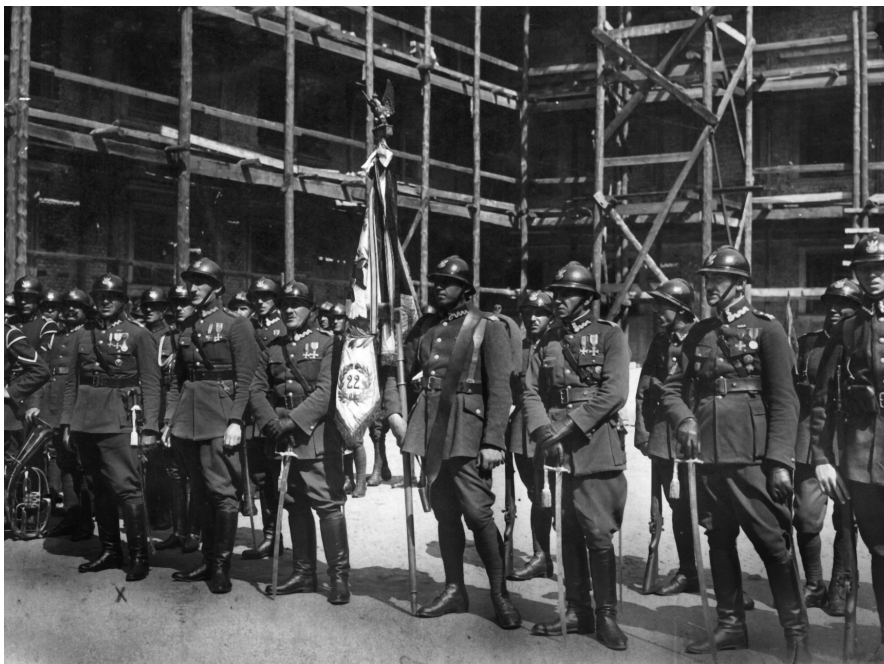
Należy pamiętać, że dowódcą 22. pp był wówczas płk Krok-Paszkowski, który w pułku był od stycznia 1919 roku, a od 1920 roku na stanowisku jego dowódcy. Oficer ten był doskonale znany Piłsudskiemu, bowiem swoją karierę wojskową zaczynał jeszcze w ZWC, Legionach i POW, podobnie jak dowódca piechoty dywizyjnej 9. DP – płk Sikorski. Ponadto w 22. pp pełniło służbę wielu oficerów i podoficerów, którzy byli w nim niemal od samego początku jego sformowania, tak więc byli zżyci z dowódcą oraz z pułkiem. Żołnierze siedleckiego pułku piechoty mieli także za sobą doświadczenie związane z przyjazdem do Warszawy, bowiem dwa bataliony 22. pp (III i sztabowy) zostały wysłane do stolicy w grudniu 1922 roku w związku z pełnieniem służby asystencyjnej po zabójstwie prezydenta Rzeczypospolitej Narutowicza. 22. pp walcząc na ulicach Warszawy wykonał wszystkie postawione przed nim zadania, okupując je stratami 4 oficerów i 22 szeregowych. Marszałek Piłsudski docenił zaangażowanie i poświęcenie siedleckich żołnierzy, powierzając im funkcje reprezentacyjne w dniu zaprzysiężenia prezydenta Mościckiego oraz wyznaczając im służbę wartowniczą na Zamku Królewskim. Było to niewątpliwie ogromne wyróżnienie, na tle innych oddziałów wiernych marszałkowi. W kilka miesięcy później marszałek Piłsudski awansował na wyższe stanowiska generałów: Rybaka i Ryś-Trojanowskiego oraz pułkowników: Sikorskiego i Krok-Paszkowskiego. Dowództwo nad 22. pp objął ppłk Hozer, który w trakcie majowego przewrotu wyraźnie opowiedział się po stronie Piłsudskiego. W 1929 roku płk Krok-Paszkowski awansował na stopień generała brygady.

Rafał Dmowski, Michał Jerzy Chromiński

⁵⁴ WBH, Kolekcje Rękopisów, *Historia 22-go p. p.*, sygn. I.400.359, s. 36.

Oficerowie i podoficerowie 22. pp w czasie wypadków majowych 1926 roku w Warszawie. Fotografia pochodzi ze zbiorów rodzinnych Janusza Masłowskiego – wnuka gen. Krok-Paszkowskiego. Pierwszy od lewej stoi dowódca 2. kompanii I batalionu – por. Waław Ptaszyński, drugi od lewej kpt. Stefan Rzymowski, trzeci od lewej dowódca 3. kompanii ckm III batalionu – kpt. Aleksander Jędruch, czwarty od lewej dowódca III batalionu – kpt. Henryk Picheta, w środku dowódca pułku – płk Henryk Krok-Paszkowski, czwarty od prawej adiutant pułku – por. Józef Górecki, trzeci od prawej dowódca 1. kompanii I batalionu – kpt. Jerzy Albin de Tramecourt, nad nim stoi dowódca 1. kompanii ckm I batalionu – por. Jan Nasiłowski, a obok niego, w czapce stoi kapelmistrz orkiestry pułkowej – urzędnik wojskowy rangi XI Stanisław Rodkiewicz, pierwszy od prawej stoi chor. Stanisław Kulbicki.

Kompania honorowa 22. pp wraz z chorągwią i orkiestrą w czasie zaprzysiężenia prof. Ignacego Mościckiego na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – Zamek Królewski, Warszawa 4 czerwca 1926 roku. Fotografia pochodzi ze zbiorów rodzinnych Janusza Masłowskiego – wnuka gen. Krok-Paszkowskiego. Drugi od lewej stoi dowódca pułku – płk Henryk Krok-Paszkowski, trzeci od lewej dowódca I batalionu – kpt. Mieczysław Janowski, czwarty od lewej dowódca kompanii honorowej – kpt. Jerzy Albin de Tramecourt, trzeci od prawej chor. Stanisław Kulbicki, drugi od prawej dowódca 1. kompanii ckm I batalionu – por. Jan Nasiłowski.

Kompania honorowa 22. pp wraz z chorągwią w czasie zaprzysiężenia prof. Ignacego Mościckiego na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – Zamek Królewski, Warszawa 4 czerwca 1926 roku. Fotografia pochodzi ze zbiorów rodzinnych Janusza Masłowskiego – wnuka gen. Krok-Paszkowskiego. Kompanię honorową w defiladzie prowadzi jej dowódca – kpt. Jerzy Albin de Tramecourt, tuż za nim poczet chorągwiarzy z chor. Stanisławem Kulbickim.

Bibliografia

Archiwa

Wojskowe Biuro Historyczne – WBH (dawniej Centralne Archiwum Wojskowe – CAW)

„Dziennik Personalny” Nr 10 z dn. 19 marca 1927 r.

9 Dywizja Piechoty, sygn. I.313.9.1-80.

Departament Piechoty MSWojsk., sygn. I.300,28.13.

Departament Sprawiedliwości Ministerstwa Spraw Wojskowych, sygn. I.300.58.104.

Dodatek Tajny Nr 5 do Dziennika Rozkazów Ministra Spraw Wojskowych Nr 17 z dn. 30 czerwca 1926 r.

Dowództwo Okręgu Korpusu I, sygn. I.371.1.128.

Gabinet Generalnego Inspektoratu Sił Zbrojnych, sygn. I.302.1.2.

Gabinet Ministra Spraw Wojskowych 1918–1939, sygn. I.300.1.483; sygn. I.300.1.484.

Kolekcja Generałów i Osobistości (KGiO), sygn. I.480.526; CAW, sygn. I.480.554; sygn. I.480.289.

Oddział II SG, sygn. I.303.4.4932.

Oddział V Sztabu Generalnego, sygn. I.303.9.1.

Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce – IJP

Komisja Likwidacyjna Generała Lucjana Żeligowskiego, t. 9.

Zbiory prywatne Michała Chromińskiego

M.J. Chromiński, *Powstanie i organizacja 22. Pułku Piechoty w Siedlcach w latach 1918–1922*, praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. M. Wagnera i obroniona w 2010 roku w Instytucie Historii Akademii Podlaskiej w Siedlcach.

Zbiory prywatne Janusza Masłowskiego

Instrukcja na uroczystość zaprzysiężenia P. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 3 czerwca 1926 r.

List płk. Krok-Paszkwoskiego do żony z dn. 5 czerwca 1926 r.

Źródła drukowane

12 do 16 maja 1926 r. w Warszawie. Przebieg tragicznych wypadków na podstawie komunikatów oficjalnych, prasy i spostrzeżeń świadków, Polska Agencja Wydawnicza, Warszawa 1926.

Cieślowski Z., *Zamach stanu: materiały źródłowe do przewrotu majowego*, Warszawa 2002.

Dodatek Tajny Nr 5 do Dziennika Rozkazów Ministra Spraw Wojskowych Nr 17, 30 czerwca 1926.

Garlicki A., Stawecki P., *Przewrót wojskowy w Polsce w 1926 r. Wybór dokumentów*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1977, nr 2; 1978, nr 1; 1979, nr 4.

1.6.1926 r., Warszawa. – Wykaz imienny zabitych w oddziałach Wojska Polskiego w czasie wypadków majowych (od 12 do 15.5.) sporządzony przez Komisję Likwidacyjną gen. broni L. Żeligowskiego za: A. Garlicki, P. Stawecki, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1979, nr 4.

1.6.1926 r., Warszawa. – Zestawienie statystyczne Komisji Likwidacyjnej gen. broni L. Żeligowskiego o stratach w ludziach w czasie od dnia 12 do 15.5.1926 r. za: A. Garlicki, P. Stawecki, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1978, nr 1.

„Dziennik Personalny” Nr 10, 19 marca 1927.

Relacje, pamiętniki i wspomnienia

Comte H., *Zwierzzenia adiutanta. W Belwederze i na Zamku*, Warszawa 1976.

Mieszkowski J.T., *Wspomnienia dziennikarza socjalisty*, Warszawa 1971.

Pamiętniki generała Rybaka, Warszawa 1954.

Piątkowski H., *Wspomnienia z wypadków majowych 1926 roku*, „Bellona” 1961, z. 3–4.

Przewrót majowy 1926 r. w relacjach świadków i uczestników. Materiały Instytutu Józefa Piłsudskiego. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył A. Adamczyk, Londyn–Piotrków Trybunalski 2003.

Relacja gen. bryg. Kazimierza Sawickiego, [w:] *Przewrót majowy 1926 r. w relacjach świadków i uczestników. Materiały Instytutu Józefa Piłsudskiego*. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył A. Adamczyk, Londyn–Piotrków Trybunalski 2003.

Relacja gen. Henryka Krok-Paszковского, [w:] *Przewrót majowy 1926 r. w relacjach świadków i uczestników. Materiały Instytutu Józefa Piłsudskiego*. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył A. Adamczyk, Londyn–Piotrków Trybunalski 2003.

Relacja płk. Henryka Pichety, [w:] *Przewrót majowy 1926 r. w relacjach świadków i uczestników. Materiały Instytutu Józefa Piłsudskiego*. Wyboru dokonał i wstępem opatrzył A. Adamczyk, Londyn–Piotrków Trybunalski 2003.

Artykuły i opracowania

Bełcikowska A., *Walki majowe w Warszawie. 11 maj – 16 maj 1926*, Warszawa 1926.

Chromiński M.J., *Zarys historii 222. pułku piechoty ochotniczej z Siedlec*, „Szkice Podlaskie” 2009–2010, z. 17–18.

Chromiński M.J., *Zarys historii sztandaru 22. Siedleckiego Pułku Piechoty*, „Szkice Podlaskie” 2007, z. 15.

Czubiński A., *Przewrót majowy 1926 roku*, Warszawa 1989.

Dmowski R., *Udział 22 pułku piechoty w przewrocie majowym*, „Szkice Podlaskie” 2001, z. 9.

Garlicki A., *Józef Piłsudski 1867–1935*, Warszawa 1988.

Garlicki A., *Przewrót majowy*, Warszawa 1979.

Garlicki A., *Z Sulejówka do Belwederu*, Warszawa 1990.

Gnat-Wieteska Z., *Gabinet Wojskowy Prezydenta Rzeczypospolitej w latach 1926–1939*, „Niepodległość i Pamięć” 2006, nr 22.

Izdebski J., *Dzieje 9 Dywizji Piechoty 1918–1939*, Warszawa 2000.

Kłapeć J., *Szpitala warszawskie i służba zdrowia podczas zamachu majowego*,

[w:] *Zamach stanu Józefa Piłsudskiego 1926 roku*, praca zbiorowa pod red. M. Siomy, Lublin 2007.

Kowalczewski B., *Zarys historii wojennej 22-go Pułku Piechoty*, Warszawa 1930.

Matusak P., Winter A., *Siedlce 1918–1939*, [w:] *Siedlce 1448–1995*, pod red. E. Kospath-Pawłowskiego, Siedlce 1996.

Stawecki P., *Słownik biograficzny generalów Wojska Polskiego 1918–1939*, Warszawa 1994.

Watt R.M., *Gorzka chwala, Polska i jej los 1918–1939*, Warszawa 2011.

Witkowski C., *Majowy zamach stanu*, Warszawa 2016.

Woszczyński B., *Wypadki majowe 1926 roku w liczbach*, „Najnowsze Dzieje Polski. Materiały i Studia z okresu 1914–1939” 1966, t. 10.

Zamach stanu Józefa Piłsudskiego 1926 roku, pod red. M. Siomy, Lublin 2007.

Strony internetowe

<http://www.wsokolowie.pl/relacja-ksawerego-jaroszuka-maj-1926.html> [dostęp: 18.05.2010].

<http://jpilsudski.org/artykuly-publicystyka-felietony/felietony/item/2212-zwiazek-strzelecki-w-maju-1926-r> [dostęp: 3.03.2016].

Prasa

„Biuletyn Okręgu Stołecznego Związku Legionistów” 1938, nr 5.

„Gazeta Bydgoska”, 15 maja 1926, nr 110; 16 maja 1926, nr 111; 18 maja 1926, nr 112, 19 maja 1926, nr 113, 20 maja 1926, nr 114, 1 czerwca 1926, nr 123, 6 czerwca 1926, nr 127.

„Gazeta Polska”, 5 sierpnia 1926, nr 177.

„Gazeta Świąteczna”, 16 maja 1926, dodatek nadzwyczajny.

„Ilustrowana Republika”, 5 czerwca 1926, nr 154.

„Kurier Warszawski”, 14 maja 1926, nr 131; 15 maja 1926, nr 132.

„Muzyk Wojskowy” 1926, nr 6.

„Nadwiślanin. Gazeta Ziemi Chełmińskiej”, 9 czerwca 1926, nr 46.

„Warszawianka”, 18 maja 1926, nr 133.

„Żołnierz Polski” 1924, nr 9.

Film

Sztandar Wolności, polski film dokumentalny zrealizowany przez R. Ordyńskiego w 1935 r., produkcja Patria-Film, Falanga.

Role of the 22nd Infantry Division from Siedlce in the events of May 1926 (second part)

Keywords

Poland 1918–1939, May Coup d'État of 1926, Polish Army, 22nd Infantry Regiment

Abstract

May 2016 marks the 90. anniversary of the military coup events (commonly known as May events, May Coup d'État or May Overthrow) conducted in 1926 in Warsaw by Józef Piłsudski. The aim of this article is to organise and present information on the actions taken by the 22nd Infantry Division in May 1926 found in archives and in various publications, as well as to introduce the results of research on that topic conducted by the authors of the present article. The text was divided into two parts. The second one (presented below) describes the actions taken by the 22nd Infantry Division in the capital city between 13 and 16 May 1926, garrison service of the Division in Warsaw and its role during the inauguration of the president Ignacy Mościcki. It is also a summary of the Division's involvement in the coup.

Die Beteiligung des 22. Infanterie-Regiments aus Siedlce an den Ereignissen im Mai 1926 (Teil II)

Schlüsselwörter

Polen 1918–1939, Maiputsch 1926, Polnische Armee, 22. Infanterie-Regiment

Zusammenfassung

Im Mai 2016 feiern wir das 90. Jubiläum des militärischen Putsches (der umgangssprachlich Ereignissen im Mai, Maiputsch oder auch Maiumsturz genannt wird), der von Józef Piłsudski 1926 im Warschau durchgeführt wurde. Dieser Artikel hat zum Ziel, die Informationen über die Handlungen des 22. Infanterie-Regiments im Mai 1926, die in Archiven und verschiedenen Publikationen verstreut sind, zu ordnen und darzustellen sowie die Ergebnisse der durch die Autoren der vorliegenden Arbeit in eigener Regie durchgeführten Quellenforschungen, die sich auf dieses Thema beziehen, zu präsentieren. Der Text besteht aus zwei Teilen. Im unten stehenden zweiten Teil wurden die Handlungen des 2. Infanterie-Regiments in der Hauptstadt in den Tagen vom 13. bis zum 16. Mai 1926, Garnisondienst des 2. Infanterie-Regiments in Warschau und die Teilnahme der Einheit an der Zeremonie der Amtseinführung des Präsidenten

Ignacy Mościcki behandelt. Er ist auch eine Bilanz der Beteiligung des Regiments am Putsch.

Участие 22-ого пехотного полка из Седлец в майских событиях 1926 года. Часть II

Ключевые слова

Польша в 1918–1939 годах, Майский переворот 1926 г., Войско Польское/Польская армия, 22 пехотный полк

Краткое содержание

В мае 2016 года мы отмечаем 90-ю годовщину событий, связанных с военным путчем (называемого в обиходе Майскими событиями либо Майским переворотом), проведённым в мае 1926 году в Варшаве Юзефом Пилсудским. Целью сегодняшней статьи является систематизация и представление к вниманию читателей информации (находящейся в архивах и в разного рода публикациях) о действиях 22 пп в мае 1926 года, а также представление результатов личных исследований источников, касающихся этой темы, проведённых авторами представляемой работы. Текст поделён на две части. В предлагаемой ниже второй части обсуждаются действия 22 пп, произведённые этой военной частью в столице в днях 13–16 мая 1926 года, служба 22 пп в Варшавском гарнизоне и участие этой военной части в церемонии принятия присяги президентом Игнацием Мосцицким. Во второй части подведён также баланс участия полка в перевороте.

Publikacje nadesłane

Lucyna Kulińska, Czesław Partacz, *Ludobójstwo niepotępione. Zbrodnie OUN-UPA na Polakach 1939–1945*, Warszawa 2015.

Gustaw Hadyna, *Rzeźby : 50-lecie pracy twórczej Gustawa Hadyny*, [Staszów 2016].

Bolesław Bierut, *O konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1953.

Tadeusz Bujnicki, Krzysztof Biedrzycki, *Poezja i poeci w Wilnie lat 1920–1940. Studia*, Kraków 2003.

Tomasz Szarota (red.), *Stefan Rowecki w relacjach*, Warszawa 1988.

Maria Zima, *Węgrzy wobec Powstania Warszawskiego*, Pruszków 2015.

Czesław Grzelak, *Kresy w ogniu : wojna na ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej we wrześniu 1939 roku*, Warszawa 2014.

Henryk Zamojski, *Jak wywołano Powstanie Warszawskie? Tragiczne decyzje*, Warszawa 2014.

Małgorzata Szpakowska, „Wiadomości Literackie” *prawie dla wszystkich*, Warszawa 2012.

Janusz Gmitruk, Wojciech Włodarkiewicz (red.), *Stosunki polityczne i gospodarcze Rzeczypospolitej Polskiej i Związku Radzieckiego w okresie międzywojennym*, Warszawa–Siedlce 2012.

Jerzy Diatłowicki (wybór i redakcja), *Opór i walka z faszyzmem w latach 1939–1945*, Warszawa 2009, – (*Żydzi w Walce 1939–1945* ; t. 1).

Janusz Roszkowski (red.), *Opór i walka z faszyzmem w latach 1939–1945*, Warszawa 2009, – (*Żydzi w Walce 1939–1945* ; t. 4).

Andrzej K. Kunert, Rafał E. Stolarski, Zygmunt Walkowski (oprac.), *Od Gibraltaru do Wawelu. Pamięci generała Sikorskiego*, Warszawa 2010.

Jerzy Strzelczyk, *Słowianie połabscy*, Poznań 2013.

Jonathan I. Israel, *Żydzi europejscy w dobie merkantylizmu (1550–1750)*, Warszawa 2009.

Rafał Gola, *Hetman Stanisław Rewera Potocki : zarys biografii*, Warszawa 2014.

Piotr Matusak, *Edukacja i kultura Polski Podziemnej 1939–1945*, Siedlce 1997.

Józef Kisielewski, *Ziemia gromadzi prochy*, Warszawa 1990.

Ewa Morycińska-Dzius, *Rozsypane fotografie : wspomnienia z wojny i Powstania Warszawskiego*, Warszawa 2011.

Marek Ney-Krwawicz, *Komenda Główna Armii Krajowej 1939–1945*, Warszawa 1990.